

Hjärnkoll skapar dimridåer

Projektet har desarmerat patientorganisationerna till tystnad. Nu är det dags att mobilisera och kräva en mänskligare vård!

Text: Torsten Kindström | [Prenumerera](#) | Debatt i SocialPolitik nr 1 2015

När jag engagerade mig inom psykhälsa i slutet av 90-talet var det sällsynt i Sverige att människor offentligt berättade om sina psykiska sjukdomar. Det krävdes mod av det fåtal som vågade. Så småningom lotsade till exempel RSMH, Riksförbundet för social och mental hälsa, ut patienter och anhöriga i media. Det var viktigt att värna om oerfarna intervjupersoner. Efterhand har det blivit vanligare att "komma ut".

År 2010 tog staten grepp över hanteringen av människor som ville berätta om sina sjukdomar och sin återhämtning. Det skedde genom att via myndigheten Handisam/NSPH, Nationell Samverkan för psykisk hälsa, skapa Hjärnkollsprojektet.

Patientföreningarna fick nu kreera rollen som leverantörer av "attitydambassadörer" till Hjärnkoll.

Hjärnkoll såg till att hålla kvar på central nivå de statliga miljoner socialminister Hägglund flaggat med i valrörelsen 2010. Efter årtal av mest verkningslösa åtgärder för patienter och personal i psykiatrin från båda de politiska blocken.

På det sättet undgick regeringen risken att de efter hand välformulerade ambassadörerna skulle börja använda sin plattform för att systematiskt analysera och kritisera vården i större utsträckning – och använda sina kontaktytor i landet för att föra ut iakttagelserna. Eller att man skulle använda ambassadörsorganisationen för att mobilisera de hundratusentals drabbade av psykisk sjukdom – patienter och anhöriga – för en mänsklig vårdorganisation.

Hjärnkollsprojektet har positiva inslag, fattas bara med så mycket skattepengar – men har i princip fungerat som ett led i

desarmeringen av patientorganisationerna; en process som pågått sedan mitten av 2000-talet. Hur kan vi annars förklara att nedskärningarna inom psykiatrin fått fortgå i stor tysthet – till skillnad från protesterna mot nedskärningar av somatisk vård, förlossningsvård, äldreomsorg...?

Intresseorganisationerna har utan hörbara protester tillåtit den kräftgång för psykiatriskans som politiker och byråkrater ansvarar för. Projektet har fyllt funktionen att dra uppmärksamheten från den på många ställen underfungerande och ibland havererade vårdorganisationen.

Nyligen kom en rapport från Ersta Sköndals högskola som beskriver hur RSMH har förändrats från att bevaka medlemmarnas intressen till att bli serviceorgan för stat, kommuner och landsting, en konsultorganisation bland andra. Nya projekt som nu startar är ofta i tidsandan individuellt inriktade: juridisk rådgivning, kartläggning av diskriminering och så vidare – projekt som når ett fåtal och har marginell opinionsbildande effekt. De är i huvudsak plåster på en sårig vårdverklighet och ändrar ingenting, utom för enstaka individer.

I dag syns många patienter och anhöriga i media utan att många tycker det är konstigt. En del startar föreläsningsföretag och kan leva på sina livshistorier. Öppenheten är viktig av olika skäl. Men den växande frimodigheten ses inte som en möjlighet att mobilisera till gemensamma aktioner för bättre vård.

Hur blir det framöver? När fler och fler representanter för psykiatriska diagnoser och funktionsnedsättningar syns i och ibland utnyttjas av klickmedia? Kommer allmänheten att avtrubbas? Finns det en gräns där medborgarnas empati riskerar att gå förlorad? Kan man jämföra med de ambivalenta känslor många kämpar med inför explosionen av tiggare framför våra fötter? Eller kan de berättartekniker som "ambassadörerna" använder för att förmedla personliga öden utvecklas, så att medkänslan lever vidare?

När nu Hjärnkoll organiseras om till ett riksförbund finns en

chans att tänka över mål och medel.

För om inte patient- och anhörigorganisationerna kan och vill återta sin identitet i förhållande till de överlägset starka aktörerna stat, kommun och landsting kommer de psykiskt sjuka som snart sagt enda grupp att stå utan självständiga företrädare.

torsten.kindstrom[at]gmail.com

Torsten Kindström är journalist och vårddebattör, har startat Facebookgruppen [Psykbubblan](#).

Läs mer:

[Absurt att lägga skulden för nedskärningar på RSMH](#), SocialPolitik nr 2 2015.